

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

กับการพัฒนาที่ยั่งยืน*

POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

พระครูธรรมศุท (สุทธิพนธ์ สุทธิวิจิตร)

Phrakhrudhammakut (Suttipot Sutdhivajano)

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (ค้ำมา)

Phrakrupaladsuwatthanaphromajariyakhun (Khammag)

ชาตรี สุขสบาย

Chatree Suksabay

สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

Supattra Santirungroj

เกษญา ผาทอง

Ketsada Phathong

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: suttipot555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน เพื่อให้ได้รับทราบถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งสิทธิและภาระหน้าที่ของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดไว้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในระบอบประชาธิปไตย โดยเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญ ประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดมีระดับ

* Received 3 April 2022; Revised 1 May 2022; Accepted 2 June 2022

ความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะทำให้การเมืองนั้นเกิดการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้ คือ การพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ตามหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน การให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่ประชาชนโดยยึดหลักกฎหมาย ไม่ใช่ยึดหลักตัวบุคคล แต่การปกครองรูปแบบดังกล่าวย่อมล้มเหลวหากประชาชนไม่มีความพร้อมทางด้านการศึกษา ขาดความรู้ และความรับผิดชอบในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ขาดคุณธรรม และจริยธรรมทางการเมือง และไม่ยึดหลักการแห่งผลประโยชน์ของประชาชน และประเทศชาติ ฉะนั้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้คู่กับการพัฒนาประเทศ จึงมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนามาไม่มากนักน้อย เพราะพุทธศาสนานั้นสอนที่จิตใจ เมื่อมนุษย์มีจิตใจที่ดีแล้ว สังคม สิ่งแวดล้อมก็จะดีตามไปด้วย ดังนั้นการพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืนได้ ยาวนานได้นั้น ต้องพัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์ด้วย โดยใช้หลักธรรมคำสอน อันได้แก่ ไตรสิกขา, สัมมาทิฎฐิ, มัตตัญญูตา และมรรคมืองค์ 8 เป็นต้น ซึ่งยึดหลักการพัฒนามนุษย์เป็น สำคัญ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ประชาธิปไตย, การพัฒนาที่ยั่งยืน,

Abstract

This academic paper is a study of political participation in democracy and sustainable development of the country. To acknowledge the importance of political participation that play an important role in the development of democracy as well as the rights and obligations of the people to participate in politics through various channels and processes as stipulated by the current constitutional law. People's political participation is considered the most important thing in a democracy. The main goal of the development of a democratic political system is People's Political Participation This is because political participation is an important indicator. One of the democracies Which society has a high or low level of democracy? Considered from the level of political participation Engaging people to participate in politics will enable the development of politics to be sustainable. Is to develop a democratic system

to be stable and sustainable according to the principle that sovereignty belongs to the people Giving people rights, liberties and equality based on the law not based on personal but such a form of governance will fail if people are not equipped with education, lack of knowledge and responsibility as owners of sovereignty, lack of morality and political ethics. And does not adhere to the principles of the interests of the people and the nation Therefore, applying the principles of Buddhism to be applied along with the development of the country therefore contributes to the development more or less because Buddhism teaches the mind When human beings have a good mind, society and environment will be good as well. Therefore, the development of the country is sustainable for a long time. must be developed in accordance with Buddhism as well by using the principles of dharma such as the trisikkha, sammattitthi, mattanyuta, and the eightfold path, which is based on the principle of human development.

Keywords: Political Participation, Democracy, Sustainable Development

บทนำ

ประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนมาถึงปัจจุบันได้มีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยเป็นรูปธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557) รวมทั้งมีการกำหนดกลไกสถาบัน ท่างการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ให้มีดุลยภาพและประสิทธิภาพ รวมทั้งให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่น สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสุจริตเที่ยงธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญโดยปรากฏเจตนารมณ์ในเรื่องนี้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา รัฐธรรมนูญฯ ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญ โดยได้มีการบัญญัติถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ เช่น สิทธิการมีส่วนร่วม

ของประชาชนทางการเมือง สิทธิการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เป็นต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้ หมายถึงการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่รวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองระดับต่างๆ ตามความเหมาะสมและโอกาส เพื่อให้เกิดผลต่อ กระบวนการตัดสินใจทางการเมืองอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน และเกิดความดีงามตามระบอบของประชาธิปไตย

บทความนี้จึงขอนำเสนอความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยมีการนำเสนอ แนวความคิด รูปแบบ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองในสังคม และบทสรุป เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต่อไป

ความหมายและความสำคัญ

นโยบายการปกครองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยมุ่งเน้นที่ให้ “ประชาชนเป็นใหญ่” (วิชญ์ เครืองาม, 2530) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองประเทศร่วมกันและอย่างเสมอภาคกัน โดยถือเอาความเห็นของปวงชนฝ่ายข้างมาก เป็นเกณฑ์ในการบริหารประเทศ แต่สิทธิของปวงชนฝ่ายข้างน้อย ก็ได้รับความคุ้มครองโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) มีดังนี้

จันทนา สุทธิจारी (2544) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล และในทางการเมืองเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองคือการที่บุคคลมีการแสดงออกโดยความสมัครใจถึงการให้ความสนใจทางการเมืองโดย เป็นพฤติกรรมที่มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อการตัดสินใจหรือกาทำงานของ

รัฐบาล โดยการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำเพื่อมาเป็นผู้ปกครองและกำหนดนโยบาย

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมตรวจสอบ โดยใช้ความรู้ความสามารถของตนเอง พร้อมกับเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ดีเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือการเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้ประชาชนเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานของรัฐดีขึ้น ส่งผลให้ประชาชนเกิดความพอใจในการทำงาน เกิดความผูกพันและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของต่อภาครัฐและภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ถือเป็นหัวใจที่สำคัญในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญ ประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่า สังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ นักวิชาการทางรัฐศาสตร์บางกลุ่มจึงถือว่า การพัฒนาทางการเมือง คือการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561) ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองโดยตรงโดยเฉพาะการพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญต่อการบริหารประเทศ(อภิชาติ แสงอัมพร,2559) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. เป็นการช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐใน ภาพรวม และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น
2. เป็นการช่วยให้ประชาชนมีพลังในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในสังคม
3. เป็นการแสดงถึงการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด
4. เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดการยอมรับ การใช้ความคิดใหม่หรือนวัตกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการ พัฒนาประเทศและสังคมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นแนวคิดของประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง มิใช่เพียงผ่านการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน อันมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และวิธีการให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเอง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงหมายถึงการที่อำนาจในการตัดสินใจ ไม่ควรจะเป็นของชนกลุ่มน้อย แต่ควรจะเป็นของประชาชนที่จะได้มีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548) หลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเท่าเทียม อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรนั้น จะต้องส่งผลต่อชีวิตของประชากร เพิ่มการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีความยืดหยุ่น การมีส่วนร่วมนั้นมีทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ และประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารกระบวนการทางนโยบายและกระบวนการยุติธรรมได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตย อย่างยั่งยืนและส่งเสริม ธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใด ก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารประเทศ และส่งผลให้ผู้บริหารประเทศมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ยังเป็น

การสร้างเชื่อมั่นว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะรากฐานของระบอบประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมธรรมาภิบาล (ถวิลวดี บุรีกุล, 2555) และมีส่วนร่วมสร้างประชาธิปไตยในประเทศให้ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนยังถือเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชน การจะปฏิรูปการเมือง จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองทุกระดับอันได้แก่

- การมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ โดยผ่านกลไกการเมืองต่างๆ เช่น ผ่านพรรคการเมือง นักการเมือง ระบบราชการ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น นโยบายสาธารณะจึง เป็นผลผลิตของการเมืองที่ส่งผลสำคัญต่อวิถีชีวิต และคุณภาพชีวิตของประชาชน และการมีส่วนร่วมในวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

- การมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อในการเสนอกฎหมาย และร้องขอต่อประธานรัฐสภาในการเสนอกฎหมายได้

- การมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติ กระบวนการตัดสินใจในการแสดงความเห็นของประชาชน ด้วยการออกเสียงลงคะแนน เพื่อตัดสินใจว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในเรื่องที่มีความสำคัญ และมีผลกระทบต่อประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติ หรือกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน และถือเป็นการถ่วงดุลอำนาจขององค์กรหรือสถาบันที่เป็นตัวแทนของประชาชนมิให้ดำเนินการใดๆ โดยพลการ ตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ

- การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เช่นการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

- การมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งได้ ซึ่งหลักเกณฑ์วิธีการ เงื่อนไข ในการเข้าชื่อร้องขอถอดถอนบุคคลของประชาชนให้เป็นไปตาม กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

ประชาธิปไตยถ้ามองเพียงผิวเผินก็มักจะเข้าใจถึงการมีเลือกตั้ง การมีรัฐสภา การมีรัฐธรรมนูญ การใช้สิทธิใช้เสียง ซึ่งยังเป็นประชาธิปไตยเพียงรูปแบบเท่านั้น แต่แต่ประชาธิปไตยที่สำคัญจริงๆ แล้ว เราอาจไม่รู้จักรักความหมาย คุณค่า ความลึกซึ้งของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแก่นแท้ของประชาธิปไตย สิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด ก็คือ การทำให้ประชาชนมีระบบเศรษฐกิจที่ดีเสียก่อนในลักษณะของการกระจายรายได้แก่คนในสังคม ในทุกระดับ หากคนส่วนใหญ่ของประเทศยังอยู่ในสภาพล้าหลังและยากจน ก็ยากที่จะจรรโลงประชาธิปไตย และกลายเป็นการครอบงำทางความคิดไปสู่ระบบเก่าๆ หรือพฤติกรรมแบบเก่าที่ไม่ทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปได้

ประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนประสบปัญหาเกี่ยวกับภาวะทางการเมืองที่ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด การไม่ยอมรับความคิดเห็นของฝ่ายที่มีความคิดไม่เหมือนกัน ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดาที่ประชาธิปไตยจะต้องมีความเห็นไม่ลงรอยกันบ้าง และมีความวุ่นวายสับสนไปบ้าง แต่การเคารพกติกาของสังคมเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง การทำให้การพัฒนาประเทศมีประชาธิปไตยที่ยั่งยืนได้ต้องมีความเข้มแข็งของประชาธิปไตยก่อน คือการสร้างความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้าใจอย่างแท้จริงเสียก่อน และที่สำคัญคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมืองให้ได้มากที่สุด

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าว ไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ และถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีเป้าหมายและกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญคือ เป็นการพัฒนากระบวนการเมืองประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ถ้าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ของประชาชนสูง แสดงว่าสังคมนั้นมีการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับที่สูง และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงอุดมการณ์เจตคติทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

แผนการดำเนินงานแต่ละเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้นำไปสู่การร้องเรียนว่าองค์กรภาคประชาชน และประชาสังคมมีความสำคัญต่อรัฐบาล ในการกำหนดแผนการพัฒนาประเทศ และมีส่วนร่วมในการวางแผนเป้าหมายการพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรภาคประชาสังคมจะมีช่องทางมากขึ้นในการทำงานร่วมกับภาครัฐและจะสามารถจัดการกับวาระของการพัฒนาได้ การดำเนินการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ไม่ได้เป็นเพียงขั้นตอนการรายงานหรือโอกาสในการแลกเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติที่ดีและความท้าทายระหว่างประเทศ แต่เป็นโอกาสในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์และแผนงาน ตลอดจนสร้างความตระหนักและสร้างความเข้าใจในเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระหว่างการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และชุมชน และช่วยประเทศด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในความพยายามในการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสร้างความตระหนักของสาธารณชนและสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางจากหลายภาคส่วนของสังคมเพื่อการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการพัฒนาประเทศตามเป้าหมายตามที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและคาดหวังไว้ ตามแนวของการเปลี่ยนประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (Representative Democracy) มาเป็นการเมืองแบบมีส่วนร่วมหรือ (Participatory Democracy)

ประเด็นท้าทายต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยกับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ตามหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่ประชาชนโดยยึดหลักกฎหมาย ไม่ใช่ยึดหลักตัวบุคคล แต่การปกครองรูปแบบดังกล่าวย่อมล้มเหลวหากประชาชนไม่มีความพร้อมทางด้านการศึกษา ขาดความรู้ และความรับผิดชอบในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ขาดคุณธรรม และจริยธรรมทางการเมือง และไม่ยึดหลักการแห่งผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ ในยุคปัจจุบันการปกครองประชาธิปไตยที่เกิดความล้มเหลว อันเนื่องจาก

ประชาชนมีความเข้าใจการปกครองประชาธิปไตยค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประชาธิปไตยจึงมีลักษณะล้มลุกคลุกคลานโดยการรัฐประหารโดยกลุ่มทหาร โดยมีความหวังว่ารัฐบาลจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมให้มีความมั่นคง และมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้ ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนาคือรัฐบาลเสียงข้างมากที่มาจาก การเลือกตั้งใช้อำนาจในทางที่ไม่ชอบ การใช้เสียงข้างมากอาจนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ทรราชเสียงข้างมาก (tyranny of the majority) คือการที่เสียงส่วนใหญ่เอาเปรียบเสียงส่วนน้อย “กลุ่มชนกลุ่มน้อยจำนวนมากและคนธรรมดาถูกมองข้าม”

วัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทบาทที่สำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองคือ มีส่วนสนับสนุนให้ความชอบธรรมกับระบอบการเมืองในสังคมนั้นๆ ดำรงอยู่และมีความมั่นคง และในขณะเดียวกันอาจเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการดำเนินงานของระบบการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557) สำหรับบุคคลวัฒนธรรมทางการเมืองทำ หน้าที่เป็นเครื่องชี้แนะแนวทางการประพฤติทางการเมืองให้แก่บุคคล โดยช่วยตีความสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และสำหรับสังคมโดยรวม วัฒนธรรมทางการเมืองเปรียบเสมือนแบบแผนของค่านิยมและบรรทัดฐานทางการเมือง ซึ่งช่วยให้การทำงานของสถาบันและองค์กรทางการเมืองต่างๆ มีความสอดคล้องกันพอสมควร

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้คนในสังคมนั้นๆ กล่าวคือ ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบ และระดับต่างๆ มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้คนในสังคมนั้น สังคมต่างๆ ล้วนมีวัฒนธรรมทางการเมืองในหลายรูปแบบ ไม่มีสังคมใดมีเพียงวัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบเดียว แต่วัฒนธรรมทางการเมือง รูปแบบใดกลายเป็นรูปแบบหลักที่มีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่ ก็ย่อมส่งผลต่อคุณภาพของการเมืองการปกครอง ของประเทศนั้น โดยรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) ที่ปรากฏอยู่ในสังคมต่างๆ ตามทัศนะของ Almond และ Verba นั้น เป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นชัดเจนไปว่าใน สังคมต่างๆ ประชาชนในสังคมการเมืองทั้งประเทศจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ในสังคมการเมืองที่

ประชาชนยังคงมีความแตกต่างกันด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อความรับรู้ทางการเมือง หรือจิตสำนึกทางการเมืองต่างกัน รวมทั้งความเข้าใจทางการเมืองของแต่ละบุคคลด้วย ทั้งนี้สรุปได้ว่าในสังคมต่างๆ ประชาชนมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม (Mixed Political Culture) ได้แก่

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำคอบผสมไพร่ฟ้า (Parochial-Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ประชาชนไม่ยอมรับอำนาจในแบบดั้งเดิม เช่น อำนาจของหัวหน้าเผ่า หรือเจ้าของที่ดิน แต่ประชาชนเริ่มมีความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองที่สลับซับซ้อนมากขึ้น หรือยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางแทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าเผ่า แต่ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วม (Subject-Participant Political Culture) ใน วัฒนธรรมการเมืองแบบนี้ ประชาชนกลุ่มหนึ่งมีความสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง และมีจิตสำนึกทางการเมืองสูง แต่ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งก็เฉื่อยชาไม่สนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง โดยยังยอมรับในอำนาจรัฐ แบบปราศจากเงื่อนไข วัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งมีการผสมกันในลักษณะเช่นนี้จะทำให้การเมืองไม่มั่นคง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำคอบผสมมีส่วนร่วม (Parochial-Participant Culture) ในโลกตะวันตกผู้คนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา วัฒนธรรมทางการเมืองหลักของประชาชนส่วนใหญ่ คือ แบบไพร่ฟ้า โดยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมต่างๆ ในปัจจุบัน เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การแพร่กระจายอย่างทั่วถึงของข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลกมีผลต่อการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลกเป็นอย่างมาก

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อควบคุมกำกับและตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครองเพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชน ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะพบเห็นได้ในชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง สำหรับประเทศไทยปัจจุบันวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองเริ่ม

มีบทบาทชัดเจนมากขึ้น ทั้งการเมืองภาคเอกชน และภาคประชาชน ทั้งนี้เป็นผลมาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดสิทธิ และเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนเพิ่มขึ้น เช่น ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบทางการเมืองและวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ตลอดจนทำกิจกรรมทางการเมืองได้ตามที่กฎหมายกำหนด

การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นดำเนินควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และในกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจในโลกปัจจุบันต่างให้ความสนใจกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีหลักการสำคัญที่เน้นการใช้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมร่วมวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาประเทศ โดยมีหลักการ (นันทนา เลิศประสพสุข และ ภัครดา ฉายอรุณ, 2559) ได้แก่

1. การมีฉันทามติในวิสัยทัศน์ระยะยาว
2. การบูรณาการและครอบคลุม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
3. การมีเป้าหมายที่แน่นอน พร้อมกับการจัดลำดับความสำคัญทางงบประมาณอย่างชัดเจน

4. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมและเชื่อถือได้
5. รวมเอาการแจ้งเตือน การเรียนรู้และการปรับปรุงเข้าไว้ด้วยกัน
6. จะต้องนำโดยประเทศและเป็นเจ้าของโดยประชาชนชาติ ไม่ใช่ ยุทธศาสตร์ที่ผลักดันจากภายนอก

7. รัฐบาลในระดับสูงต้องถือเป็นพันธกรณีและมีสถาบันทางสังคมที่ ทรงอิทธิพลเข้าร่วม

8. ตั้งอยู่บนกระบวนการและยุทธศาสตร์ที่เป็นอยู่จริง
9. ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ
10. เชื่อมโยงระดับท้องถิ่นกับระดับภูมิภาคเข้าด้วยกัน
11. พัฒนาและสร้างบนความสามารถที่ดำรงอยู่

การวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความ

ชื่อเสียง สัจจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งด้าน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี หัวใจสำคัญของ (สนธยา พลศรี, 2547) “การพัฒนาที่ยั่งยืน” คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าสำหรับทุกคน ซึ่งหมายถึง การพัฒนาที่ก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างการกระตุ้นความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ การสร้างความเข้มแข็งทางสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนทุกคน ทั้งในยุคปัจจุบันและอนาคต โดยมีพื้นฐานความคิดว่าเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดดุลยภาพของการพัฒนาได้นั้นจำเป็นต้องเป็นเศรษฐกิจในสังคมที่มีรากฐานมั่นคง มีความสามารถในการแข่งขัน และสามารถพึ่งตนเองได้ในขณะเดียวกันประชาชนในสังคมสามารถพัฒนาระเบียบวิถีชีวิต ทั้งของตนเองและส่วนรวมให้ดำรงอยู่ได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้น นโยบายสำคัญในการส่งเสริมแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาความรู้(knowledge) ทักษะ (skills) มุมมอง (perspectives) และค่านิยม (values) ของคนในสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมสมดุลและยั่งยืน

นอกจากนี้การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้คู่กับการพัฒนาประเทศ เพราะพุทธศาสนานั้นสอนที่จิตใจ เมื่อมนุษย์มีจิตใจที่ดีแล้ว สังคม สิ่งแวดล้อมก็จะดีตามไปด้วย ดังนั้น การการพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืนได้ยาวนานนั้น ต้องพัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์ ซึ่งยึดหลักการพัฒนามนุษย์เป็นสำคัญ โดยใช้หลักไตรสิกขา, สัมมาทิฐิ, มัตตัญญูตาและมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น เมื่อมนุษย์มีความพร้อมสมบูรณ์ในจิตใจแล้ว การกระทำที่แสดงออกก็จะมีพิษภัยต่อสังคมส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่งผลเป็นความสุขสมบูรณ์ในทางโลกปัจจุบัน เพราะได้ส่งต่อความดีงาม ความสมบูรณ์ไว้ให้คนรุ่นหลังต่อๆ ไปอย่างไปรู้จบสิ้น

หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสนา (ดลพัฒน์ ยศธร, 2542) การพัฒนาที่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเปลี่ยนรากฐานความคิดใหม่ เพราะเป็นการพัฒนาไม่ใช่เฉพาะสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่เป็นด้านความคิด ชีวิต ทั้งกายใจ และสังคมด้วย รากฐานทางความคิด และปัจจัยต่างๆ ทางภูมิธรรม ภูมิปัญญา ที่อยู่เบื้องหลังความเป็นมาในอารยธรรมปัจจุบัน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการที่จะเข้าใจ และปรับปรุงแก้ไขพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมมนุษย์อย่างแท้จริง โดยแนวคิดในทางพระพุทธศาสนามี 4 อย่างคือ

1. พระพุทธศาสนามองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่ และเป็นไปตามธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งปัจจัยของธรรมชาตินั้น

2. ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามระดับความสัมพันธ์แห่ง เหตุ ปัจจัย และทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

3. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ จึงเป็นความคิด รากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ก็เพราะหลักการนี้ จริยธรรมจึงมีความหมายเท่ากับการศึกษา เมื่อมนุษย์พัฒนา แล้วก็สามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง

4. ศักยภาพของการพัฒนา คือการให้คนสามารถทำให้ความขัดแย้งมีความหมายเป็นความประสาน กลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลภาพ ซึ่งความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะประยุกต์ เข้ากับการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมทั้งหมดได้

เรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544) ได้แสดงความเห็นว่า พระพุทธศาสนา บัญญัติแนวทางแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างแท้จริงลึกซึ้ง ตรงตามเหตุที่เกิดของปัญหา และสามารถทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เพราะเหตุว่า การที่มนุษย์ประนีประนอมกับธรรมชาติหมายถึง การพัฒนาด้านพฤติกรรมของมนุษย์ด้านเดียว และยังเป็นไปอย่างที่มีมนุษย์ต้องฝืนใจ ไม่สุขจริง ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาแบบแยกส่วนและขณะที่มนุษย์ในศตวรรษที่ 20 มิได้แก้ไขปรับปรุงพัฒนาความคิด จิตใจของตน เคยอยู่ภายใต้อำนาจครอบงำของกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ ตัณหา มานะ ทิฐฐิ อยากรู้อย่างไร และตราบไต่ที่มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ยังคงอยู่ภายใต้อำนาจครอบงำของกิเลสชุดเดียวกันนั้นเหมือนเดิม การพัฒนาที่ยั่งยืนก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้กับโลกทรานนั้น

นอกจากนี้ยังมีธรรมที่เป็นหลักที่จะทำให้การพัฒนานั้นยั่งยืนได้ ด้วยการปฏิบัติ มรรคมีองค์ 8 และบูรณาการให้เข้ากับการพัฒนาของบุคคลนั้นๆ มรรคมีองค์ 8 ซึ่งประกอบด้วย

1. สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึงเห็นถูกตามความเป็นจริงด้วยปัญญา
2. สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึงการใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม
3. สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึงการพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
4. สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง

5. สัมมาอาชีวะ คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน
6. สัมมาวายามะ คือ ความอดสาหะพยายาม ประกอบความเพียรใน การกุศลกรรม
7. สัมมาสติคือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ

8. สัมมาสมาธิคือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิเวศน์อยู่เป็นปกติ

ในส่วนของหลักสาราณียธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2553) ธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกันและสามัคคีพร้อมเพรียงกันในชุมชนแห่งกัลยาณมิตร ประกอบด้วยธรรม 6 ประการ คือ

1. จะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา ทำด้วยใจหวังดี เช่น เมื่อมีกิจการส่วนรวมก็มาร่วมมือกัน พร้อมเพรียงกันทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยหวังดีที่จะให้เกิดประโยชน์สุขต่อกัน

2. จะพูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตา พูดด้วยความหวังดี เช่น มุ่งแก้ปัญหา มุ่งให้เกิดความสามัคคีและประโยชน์สุขร่วมกัน

3. จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา คิดด้วยใจหวังดี เช่น คิดในทางแก้ปัญหา ในทางสมัครสมานประสานส่งเสริม ในทางที่จะเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือสนับสนุนกันเพื่อจุดหมายที่ดีงาม ด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใส

4. ได้มาแบ่งกันกินใช้ ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า พระพุทธศาสนา mong ข้ามเรื่องนี้ไม่เอาใจใส่เรื่องวัตถุ แต่แท้จริงพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเรื่องผลประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง แต่ในขอบเขตที่เรียกว่า เป็นปัจจัย เพราะฉะนั้น เรื่องการแบ่งปันลาภและเอื้อเพื่อกันจึงมาในหลักการของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งรวมถึงเรื่องจัดสรรผลประโยชน์

5. ตั้งอยู่ในหลักความประพฤติเสมอกัน หลักการนี้ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า สील สามัญญตา แปลว่าความเป็นผู้เสมอกันในศีล ทุกคนต่อหน้าวินัยแล้วเสมอกันทั้งหมด แม้แต่เป็นพระอรหันต์ก็ไม่ยกเว้น วินัยกำหนดไว้ให้เสมอภาคกัน และจะต้องพยายามประพฤติตัวให้เสมอกันโดยศีล เพื่อไม่ให้เป็นที่รังเกียจแก่ชุมชน

6. มีความเสมอกันโดยทิวธิ เรียกว่า ทิวธิสามัญญตา หมายความว่า ยึดถือหลักการและอุดมการณ์ของสังคมร่วมกัน สังคมใดไม่มีหลักการร่วมกัน เช่น สังคมประชาธิปไตยนี้ ถ้าประชาชนไม่ยึดมั่นถือมั่นในหลักการพื้นฐานแห่งประชาธิปไตยร่วมกันก็ถึงการอวสาน เพราะฉะนั้นสมาชิกทุกคนจึงต้องมีอุดมการณ์และมีหลักการร่วมกันและควรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อความสงบสุขร่มเย็น

กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการพัฒนาคนเต็มระบบที่การพัฒนาพฤติกรรมจิตใจ ปัญญา ด้วยการศึกษาระบบไตรสิกขา ซึ่งการศึกษาที่ถูกต้องจะทำให้คนพัฒนาขึ้น จนมีความไม่ประมาทได้ด้วยสติปัญญา ไม่ต้องหมกมุ่นไปตามแรงชักจูงของกิเลส คือมีความไม่ประมาทอย่างแท้จริงด้วยสติปัญญาซึ่งเครื่องวัดผลการพัฒนาที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ วัดที่มนุษย์ดูว่าการพัฒนานั้น สามารถพัฒนาคนให้พ้นจากวงจรร้ายแห่งความเจริญและความเสื่อมแบบปุถุชนได้หรือไม่ ประการที่สองปฏิบัติต่อองค์ประกอบแต่ละอย่างให้ถูกต้องอันประกอบด้วย มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แล้วบูรณาการองค์ประกอบเหล่านี้เข้าด้วยกัน โดยใช้ระบบการพัฒนาคนเป็นแกนกลาง ที่จะทำหน้าที่ขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้สำเร็จ

สรุป

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นแนวคิดของประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง มิใช่เพียงผ่านการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจ และทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน อันมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ประชาธิปไตยถ้ามองเพียงผิวเผินก็มักจะเข้าใจถึงการมีเลือกตั้ง การมีรัฐสภา การมีรัฐธรรมนูญ การใช้สิทธิใช้เสียง ซึ่งยังเป็นประชาธิปไตยเพียงรูปแบบเท่านั้น แต่ประชาธิปไตยที่สำคัญจริงๆ คือการทำให้ประชาชนมีระบบเศรษฐกิจที่ดีเสียก่อน และมีการกระจายรายได้แก่คนในสังคม หากคนส่วนใหญ่ของประเทศยังอยู่ในสภาพล้าหลังและยากจน ก็ยากที่จะจรรโลงประชาธิปไตยให้คงอยู่ได้ โดยหลักการที่สำคัญของการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยคือ การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นและการแสดงทัศนะ ดังกล่าว ไปประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นยังเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี ในส่วนของการนำไปสู่ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าสำหรับทุกคน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาที่ก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างการกระตุ้นความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ การสร้างความเข้มแข็งทางสังคม และการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนทุกคน ทั้งในยุคปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น นโยบายสำคัญในการส่งเสริมแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเกี่ยวเนื่องกับการ พัฒนาความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) มุมมอง (perspectives) และค่านิยม (values) ของคนในสังคม กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการพัฒนาคนเต็มระบบที่การพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ด้วยการศึกษาระบบไตรสิกขา ซึ่งการศึกษาที่ถูกต้องจะทำให้คนพัฒนาขึ้น จนมีความไม่ประมาทได้ด้วยสติปัญญา ไม่ต้องหมั่นไปตามแรงชักจูงของกิเลส คือมีความไม่ประมาทอย่างแท้จริงด้วยสติปัญญา สามารถพัฒนาคนให้พ้นจากวงจรเลวร้ายแห่งความเจริญและความเสื่อมแบบปุถุชน ปฏิบัติต่อองค์ประกอบแต่ละอย่างให้ถูกต้องอันประกอบด้วย มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ ประชาชนมีความเฉลียวฉลาด ซึ่งต้องอาศัยระบบการพัฒนาเป็นกลไกผลักดัน และเข้าใจประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จันทนา สุทธิจारी. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี.เจ. พรินติ้ง.
- ชวงค์ ฉายะบุตร. (2539). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ศพรินติ้ง.
- ดลพัฒน์ ยศธร. การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์. ใน ปริญาครุฑุชฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล, “การมีส่วนร่วมของประชาชน 2489 – 2549 ในการเมืองการปกครองไทยในรอบ 60 ปี แห่งการครองสิริราชสมบัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, นรนิติ เศรษฐบุตร (บรรณาธิการ), นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า

- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2555). เพิ่มพลังพลเมืองเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า
- นันทนา เลิศประสบสุข และ ภัครดา ฉายอรุณ. (2559). การพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้อง กับการ
ปกครองในระบอบประชาธิปไตย. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย. 8(3).
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมเพื่อ
พัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21, พิมพ์ครั้งที่ 9,
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2553). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก
จำกัด.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2530). กฎหมายรัฐธรรมนูญ(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติ
บรรณาการ.
- สนธยา พลศรี.(2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : โอ
เดียนสโตร์.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบ
ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อภิชาติ แสงอัมพร. (2559). เอกสารประกอบการสอนรายวิชารัฐธรรมนูญและสถาบัน
การเมือง. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.